

5
1887

N 64 = 157

12/1/1901
ქრონიკული
ბიბლიოთეკა
N 5

თეატრი

საქოველ-კვირაო. სალიტერატურო და სამხატვრო გაზეთი

1887 წელსა № 6 და 7 თეატრის 15.

გაზეთი დირს: ერთის წლ. 5 მ., ნახ. წლ. 3 მ., ცალკე ნომ. 15 კ. ნელის მოწერა მიიღება: თბილისში რედაქ. კანტორაში. ფოთში ბესარ, კალანდაქსთან. ადრესი გარეშე მცხოვრებთათვის: ТИФ-ЛИСЪ, ВЪ РЕДАКЦІЮ ГАЗЕТЫ „ТЕАТРЪ.“ გაზეთი ისე იღება: თბილისში ჩარკვიანის წიგნის მაღაზიაში; ხიდის ყურთან: ალიხანოვის პაპიროზის მაღაზიაში. ქუთაისში: ქილაძეთ წიგნის მაღაზიაში და ბათუმში პარიკმანერ არსენასთან.

საგაზეთოდ დანიშნული წერილები (კორრესპონდენცია) გარკვევით უნდა იყოს დაწერილი. თუ საჭიროება მოითხოვს წერილებს რედაქცია შეასწორებს. რედაქცია არა კისრულობს წერილების უკან გაგზავნას და მათ შესახებ მიწერ-მოწერას. უოველ წერილში უნდა იყოს მონსენებული: სახელი, გვარი და საცხოვრებელი ადგილი დამწერისა.

„თეატრის“ მეოთხე ნუმერში იყო დაბეჭდილი, რომ ამ ცოტას ხანში აკაკის იუბილეს გამართვას აპირობენო... ესლა ნამდვილად ვიცით, რომ ეს ფრიად სასუჯარი საქმე მაისამდის არ მოხერხდება.

ცხოვრების აღწერა.

(გიორგრაფია)

აკაკი წერეთელი დაიბადა შოტაშხის მახრის სოფელს სახსკრეში, 1841 წელს, თბათვის 9-ს. ხუთ წლამდე იზღებოდა ბიასთან სოფ. სავანეს. მის საზოგადოებას შეადგენდნენ სოფლის პატარა მწყემსი—ბიჭები და ისიც არ ერჩეოდა მათში. მერე მოიყვანეს სასახლეში დედ-მამასთან. დედა აკაკის იყო ქალი

დიდი ივანე ახაშვილისა, რომელიც ახალ ცისეში მოკლეს თეოფილ-ქტეს დროს. გურიის მთავრის მიმად გურიელის დის-წული და დარეჟან ბატონიშვილის შვილის-შვილი, რომელსაც სასახლეში ნამყოფი და გამოწდილი ქალი ერთ შესანიშნავ ქალთაგანი იყო იმ დროში და თვითონ იტვირთა თავისი პატარა შვილის აკაკის აღზრდა. აკაკის ჯერ ბეჭად ამზადებდნენ; ოთხი წლის განმავლობაში საღმრთო წერილი დასწრულბინეს. აკაკის ბერობა აუცილებელი იყო, რომ ერთს უბრალე შემთხვევას სხვა გვანად არ გადაეწვიტა მისი ბედი: ერთხელ ზღვის სითგან ჩამოვარდა და ისე ძრეულ იღრძო ფეხი, რომ მუსლს კვლარ მართავდა და მამამ ქეთაისში წაიყვანა საექიმოდ.

მამა აკაკისა, თავადი რუსტომ წერეთელი, „თავად-აზნაურობის გასარჩევ კრებაში“ დუბუტატად იყო ამოწმებული, და თითქმის ყოველ დღე დადიოდა სამსახურში. შვილი რომ მარტო არ დაჩენილიყო სასლში, სკოლაში ჭეზანადა სოფელ დროებით. აქ, აკაკიმ ნიჭი გამოიჩინა. მასწავლებლებმა უურადღებმა მიაქციეს და უჩნაიეს იმის მამას, რომ სასწავლებელითგან ადარ გაეყვანა. მამას მოეწონა ეს რჩევა და 1851 წელს მიაბარა ქეთაისის სასწავლებელში. შვიდი წლის შემდეგ გამოვიდა გემნაზიითგან და გაგზავნეს რუსეთს, რომ შესულიყო ბადრავად (კონსტანტინოპოლში), სადაც იმის უფროსი მამა მსახურობდა.

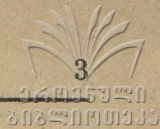
აკაკი მივიდა ბუტუბუღას და სამსახურის მაგიერ უნივერსიტეტში შევიდა. 1862 წელს გამოვიდა უნივერსიტეტიდან და შეუდგა საზოგადო სამსახურს.

ლექსების წერა დაიწყო გემნაზიაშივე. პირველი ლექსი „მან-დელი“ დაწერა ცამეტის წლისამ. აი ის ლექსი:

„გაბრწყინდი ჩემო კანდელო
 „მინათლე ბნელი ღამისა.
 „გაბრწყინდი—რადგან დაგიჩნა
 „სინათლე მტირე უამისა.

—
 „ჩემი სიტყვსლეც შენსავით
 „იწვის და თანდითან სდნება,

„წარსული აღზარს მარტებს
 „მომავალი—მენანება.“

„და მამ შენ ჩემო სიტყვსლე
 „რადგან მშორდები სვალისად,
 „დღეის დღე მინც მასარე,
 „რომ დრო ვატარო სალისად.“

ამავე წელში დაუწერია სტენები „ბატონ-ყმობა,“ რომელიც იმ დროში სელიდგან სელში თურმე გადადიოდნენ, მაგრამ კი არ დაბეჭდილა. შინაარსი ამ სტენებისა მებატონეებისათვის ძლიერ საწყენი ყოფილა მაგრამ ლექსი ისე ოსუნჯურად იყო დაწერილი, რომ ყველანი სიამოვნებით კითხულობდნენ. ამ ლექსებს მოჭყვას სხვა მრავალი წგრილი ლექსები. ზოგი მათგანი დაბეჭდილიც იყო, მაგრამ ასაღ-გაზდა ავტორი თავის სახელს არ ატყდა. აკაკის სახელით პირველად დაიბეჭდა „საიდუმლო ბარათი,“ რომელსაც ხალხი აღტაცებაში მოჭყვანდა და შემდეგ სასაჯნო ლექსად გარდაიქმნა.

აკაკი ამ ოცდაათი წლის განმავლობაში ბეჭითად ადგია ერთსელ არჩეულ გზას და არც ერთსელ არ გადაუხვია მას, თუმიც ბევრი გავიწყება და სელის შემსლევი გარემოება გადალობისა წინ. აკაკის საზოგადო მოღვაწეობა მარტო მწერლობით არ დაფასდება: იმ დღიდან აქამდე არც ერთი საზოგადო საქმე არ ყოფილა ჩვენს ცხოვრებაში, რომ უუურადღებოდ დაეგდოს. როგორც სიტყვით, ისე საქმით ერთი თავ განწირულ მოღვაწეთაგანია.

გაკვიგონია რომ „აკაკი“ ადრე საქართველოში არავის არ რქმევია და ესლა ეს სახელი გასშირებულა იმერეთში—განსაკუთრებით დაბალ ხალხში.

აკაკი ხალხს მიაჩნია ერთ უკეთეს მჭევრ—მეტყველად და არც ერთ მის ნათქვამს უუურადღებოდ არ უშუბეს...

სამწუხაროა, რომ ნაწერები ასეთი საუკარელი პოეტისა აქა—იქ გაფანტულია და აქამდე არ გამოცემულა ცალკე წიგნებად.

შავილს ზამთარმა უსწრო

(სურათი.)

(გაგრძელება).

— ოო, ოო, ლევან მობძანებულხართ! ღიმილით მი-
თხრა იმან, როდესაც მე კიბეზედ აველ; ხომ არ სჯავრობთ
რომ ნინოს ქორწილში არ დაგვატიყეთ? მე მეგონა რომ
თქვენ სრულებით ინებეთ ქალაქში გადასახლება.

— ჰორწილში... სიტყვა ველარ გავათავე... რა ნება მქონ-
და მე საყვედურისა? მაგრამ ვულმა ვერ მომითმინა და მაინც
დაუმატე: რათ მიეცით ტაბ—ძეს ნინო?

— ნულარ მკითხავ, მამი-თქვენის საფლავის მზეს...

მწუხარებით საესე ხმით გამაწყვეტინა ბრიგოლმა და
საჩქაროდ შინ შემიწვია: ღარეჯანი ნახეთ, საწყალი ავად არის.

ბრძელი და ვიწრო სასტუმრო უხმარაძიანთი სადღე-
სასწაულოდ იყო მორთული, ოთახის ბოლოში განვლებული
ბუხრის წინ იჯდა შალებში გახვეული, ორად მოკუნტული
თავადის ბრიგოლის მეუღლე ღარეჯანი.

მე მინდოდა იმისთვის მიმელოცნა ქალის გაბედნიერება,
მაგრამ ენა სასას მიეკრა, ხმა სიტყვებს არ დანებდა; მე მხო-
ლოდ ხელი მაგრა ჩამოვართვი და მილოცვის მაგივრად მწუ-
ხარებით ვუთხარ: ნინო, საბრალო ნინო, ვის მიეცით, ვის,
თქვენი ნინო?

— ვის მიეცი მე ნინო, ვის? მღულარებით მიპასუხა ღა-
რეჯანმა. მე მაგ კითხვას ვაძლევ ჩემ თავს აგერ ორი კვირაა
და პასუხს ვერ ვპოულობ... ნინომ თავი გაიწირა დედ-მამი-
სათვის... ნინომ დედ-მამა დაისხნა სიმშლით სიკვდილისა-
გან... მოსთქმიდა გულის კენესით ღარეჯანი. მაგრამ ვაი ამ
დასხნას! ვაი ამ სიცოცხლეს! ვაი მშობლის იმედებო, დედა-
მიწასთან განადგურებულნო! ნინოს მომავალი გულს მი-
კლავს, გონებას მირყევს.

— რა იყო, რა მოხდა ამ სამ თვეში, რაც მე აქედგან წა-
ველ? ჩავეკითხე ღარეჯანს და აი პასუხად რა მივიღე:

ზრიგოლს თქვენ ხომ კარვად იცნობთ! ის არის კეთილი, ალალი და გულ მინდობილი ყველა ადამიანზედ. იმას დღემდინ არ სჯეროდა, რომ კაცი გაჰყიდდა იმის მინდობილებას, თუ სიკეთისათვის სიივეს დაუბრუნებდა და თავის გულ კეთილობით თავი დაილუპა. შარშან პეტრე ტუცნაძეს თავდები გაუხდა, თითქმის საპყრობილიდგან დაისხნა: ორას თუმანზე ხელი მოუწერა.

წლის თავზე ტუცნაძე სადღაც მიილუპა, ორასი თუმანი თავის ჯარით სამასად იქცა და მარქარიანცმა ჩვენი მამულები სულ ააწერინა რაც-კი სულს აქეთ გვებადა, დაწყებული ჩვენი დიდი ხოდაბუნდგან ამ უკანსკნელ სკამამდე, რომელზედაც ესჟა მე ვზივარ.

მაჭრობა (ტორჯი) დანიშნული იყო. მამულის მოვაჭრენი, რასაკვირველია, მრავალნი გამოჩნდნენ და სხვათა შორის ტაბ—ძის მამაც.

ზრიგოლ დაუძღურდა, დღე და ღამ დედა-კაცივით ტიროდა და ვაჭრობის წინა დღეს ხომ კინალამ გაგიჟდა.

„ზოგორ“ ღრიალებდა ის საშინლად: „ჩემი მამული, ჩემი ცხოვრება, სხვის ვალში უნდა გაიყიდოს? ის მამული, რომელშიაც მამა-პაპის სისხლია ჩაქცეული, რომელიც ჩემის ოფლით შემუშავებულია, უნდა სხვამ დაინარჩუნოს. ოჰ, ეს შეუძლებელია და თუ ეს მოხდება, მე ვარჩევ ჩემისავე ხანჯლით ჩემს თავს ბოლო მოუღო.“

თუმცა მე ნუგეშს ვაძლევდი, ათასის გზით უადვილებდი მამავალ ცხოვრებას, მაგრამ რომ მამაგონდებოდა ჩემი ნინო, ჩემი ერთად ერთი შვილი, აზიზად და ფუფუნებით აღზდილი, გული მიკნესოდა და ენა მუცელში მივარდებოდა.

ნინო კი სულ ჩუმად იყო, შესწყდა იმისი იადონის ხმა, იმისი ანგელოზებრივი ღიმლი; ფერ მისდილი, გულ-ხელ დაკრეფილი ჩრდილივით შედიოდ-გადიოდა.

იმ დროს, როდესაც ჩვენს სასოწარკვეთილებას სამზღვარი აღარა ჰქოდა, როდესაც ჩვენმა მწუხარებამ გონების დაკარგვამდინ მიაღწია, საცალა შეხვედროდა ივ—ე ტაბ—ე ჩემ ნინოს. იმას საოცარის სისასტიკით აეწერა ის დღე, რომ-

დესაც მამულის მყიდველი გამოგვრეკდა ჩვენ ჩვენის ქერქვეშიდგან და დიდებას შეჩვეულნი თავადნი, როგორ ულუკმა — პუროდ ცის ქვეშ საცოდავად დაგრჩებოდით.

ნინოს გულს შემოჰყროდა, იმის დიდ სულოვანს ბუნებას ვერ წარმოედგინა, რომ შესაძლებელი ყოფილიყო იმისი საყვარელი დედ-მამის ულუკმა-პუროდ დარჩენა.

„არა, არა! ეს შეუძლებელია,“ თურმე ტუტუნებდა და ხელებს იმტვრევდა მწუხარებით.

— და თუ თქვენ თანხმა გახდებით ჩემ ცოლობაზედ, მე ხვალვე დაუბრუნებ თქვენს მშობლებს თავის მამულებს“ ამ დროს თურმე ჩასჩურჩულებდა ი—ე ნინოს.

— აი, ბატონო, რითი გამოჰკლიჯა თანხმობა უბედურს შეილს, რომელსაც გონება ეკარგებოდა დედ-მამის მომავალის უბედურის ცხოვრებით!

ამ ორი კვირის წინეთ, სწორედ ჩვენი მამულის „ტორგის“ წინა ღამეს, ნინო ჩვენ დაუკითხავად წაეიდა. მთახში მარტო მე და ბრიგოლი ვისხედით, ძალზე ჩამოღამდა, მაგრამ ჩვენი გული ისე სავსე იყო სიბნელით და შევბედობით, რომ სანთლის ანთება სულ გადაგვავიწყდა. თავს მე ვიჯექი გულ-ხელ დაკრეფილი და ბოლოს ჩემი ქმარი... ჩვენ მწუხარებას მხოლოდ ის წარმოიდგენს, ვისაც ჩვენსავით გამოუტყდია, თუ რა არის მამულის დაკარგვა, თუ რა არის იქიდგან აყრა, სადაც ბედნიერი ყოფილხარ, სადაც მთელი შენი შეიღების ბედნიერებაა, სადაც მამა-პაპას უცხოვრია და სადაც იმედი გაქვს რომ სიკვდილის დღე მოგადგება.

შუკვბ კარი შემოგლო და ნინო შემოვიდა.

— ეს რა ანბავია, რომ ბნელაში სხედხართ, დედა ჩემო, მითხრა და საჩქაროდ სანთელი აანთო. მერე მამას ხელი მოჰკიდა, ჩემთან დასვა და თითონ ნელა ჩვენ წინ მუხლებზედ დაეშვა, თავი კალთაში ჩაგვიდო და გადაწყვეტით, რომელმაც ჩვენ დიდათ გაგვაკვირვა, წარმოსთქვა:— ნუ სწუხართ, მშობლებო, თქვენ სახლიდგან ვერაფერს გაგ-

რკოთ, თქვენ ხოდაბუნებს სხვები ვერ მოხვდნენ. ხვალ „ვაკრობა“ აღარ მოხდება ჩვენს მამულებზედ.

მწუხარება ლხინად შეიცვალა, ბავშვებივით ახტაცებით ვხტოდით ერთმანერთს ვკოცნიდით, ვსტიროდით, და მსურვალედ ვლოცულობდით ჩვენის მხსნელისთვის, მაგრამ, როდესაც გამომსხნელის პირობები შევიტყეთ, სევდა გაგვიათსდა

— როგორ?! ჩემი მოსვენებისათვის შენ უნდა გაგვიდო, გულზედ ხელის ცემით ამოზდა ბრიგოლ, შენის გაცვლით მე ლუკმა უნდა ვიშოვნო? შენ უნდა მიქცე გლექს ღაბაღებით, გლექს სინიღისით, ღარიბს სათნოებით და მდიდარს სხვის უბედურებით? არა, დეე, მე შიმშილით მოვეკდე, სიბერის დროს გლახაკობა მეწეროს და ჩემს ნინოს, ჩემს ძვირფასს საუნჯეს, ყოველ სოფლიურ საუნჯეზე ძვირფასს საუნჯეს, ტაბ—ძეს არ მივცემ.

— მამა დამშვიდდი, არა ჩვეულებრივის სისასტიკით სთქვა ნინომ. მე სიტყვა მივე იმ კაცს ცოლობისა და. ტყუილად ნუ ღანძღავთ მომავალ საქმროს თქენის შეილისას, მწარის ღიმილით გაათავა იმან.

— არა, არა ვე შეუძლებელია, დავიკვილე მე. მოჯამაგირედ დავდგები, სხვას თავს ვანაცვალე და შენ კი იმას არ მივცემ.

— ტყუილად სტირით, დედა ჩემო, საქმე გათავებულისა. ამ ორ კვირაზედ ჩვენ ჯვარს ვიწერთ და იმედი მაქვს მშობლის გულით დაჰლოცავთ თქვენს ნინოს...

— მოდიან, მოდიან აღშფოთებულის ხბით შემოიძახა გარედგან ბრიგოლმა და სანამ მე ყველა ნამბობს თვალწინ წარმოვიდგენდი, ოთახში შემოვიდნენ მეფე-დედოფალი თავისის ამალით.

ღედა შარბათით მიეგება. მამამ მაცხოვრის ხატით დალოცა. ნათესაობამ შამპანური ღვინით ბედნიერება მიულოცა. მეც მიველ მისალოცად, ნინოს მარმარილოსავით ცივს ხელს ტუჩები მივაკარ და ჩუმიად წავიდულუნე: ნინო რას შვრებით მაგას, განა შეგიძლიანთ ტვირთვა მაგ გვარის მსხვერპლის?

ნინომ ხელი მაგრა მომიჭირა, თავით ფეხებამდე ყრიან-ტელმა გაუარა და ჩეფულის სინაზით მითხრა: არჩევანი შეუძლებელი იყო. მეცდები შევძლო და თუ არა, შენ კარგათ იყავ... გმირულად წელში გაიმართა და საშინელის ძალა დატანებით სახეზედ ღიმილი გამოიწვია და „ბედნიერების“ მილოცვას თითქის კმაყოფილებით ისმენდა.

* *
*

„ძმაო ზურაბ! მწერდა ზრიგოლ უხმარაძე ერთის წლის შემდეგ, ჩემი ნინო ავად არის. მშობლის გული ჰგონდა, რომ ჩემ ტურფა ყვავილს უდროოდ ზამთარმა უსწრო და ეს ვერ იტანს მის სასტიკ ყინვებს. ბუშინ იმან მითხრა მორცხობით: „მისწერე ზურაბს, რომ ნინომ თავის პირმშოს მონათვლა გთხოვთქო“. იმედი მაქვს უარს არ იტყვი და მალე გნახავთ ჩვენ სასიამოვნო საყვარელ სენად.

მესამე დღეს საშინელის გულის ჩქროლვით მიუახლოვდა ტაბ—ძის ბინას. ეს იყო კარგათ გაგძელებული ერთ სართულიანი ქვიტკირის შენობა. მთელს სიგძეზედ ჩავლებული ჰქონდა განიერი აივანი სადაც ეხლა დიდი შესვლა-გასვლა და სამზადისი იყო.

ძარებში გამომეგება ნინოს დედამთილი. ეს იყო რაღაც უზარ-მაზარი, გემივით ფართო და მატყლის ბარდანასავით რბილი, შავებით მოსილი დედა-კაცი.

„მობძანდი, ბატონო, ნათლიავე, მობძანდით. ქეთილი იყოს თქვენი ფეხი ჩვენ სახლში და შემდეგ წუწუნით დაუმატა: ნინო კარგად ვერ არის! საცოდავი ჩემი მანო, საშინლად შესცდა, რომ ამისთანა უღონო, სუსტი ქმნილება აირჩია ცოლად. რომ იცოდეთ რა ქალებს აძლევდნენ, რა მზითვიანებს! ღმერთმა კი დაიფაროს და რომ მოუკვდეს, რაღა ემგვლება, ხომ მოგეხსენებათ საქმე, მეორეს ხომ ვეღარ შეირთავს.

— რას ბძანებთ მაგას, ზიზილით მიუგე მე. ბანა ნინოს დაკარგვა ისე ადვილია ქმრისათვის, რომ თქვენ კიდევ ფიქ-

რობთ მეორე ცოლზედ? ბანა ვისაც ერთხელ ცოლად ხვედრია ნინოსთანა, ის კიდევ იცოლებს ვისმე?

...ირეოდნენ ერთი ერმანეთში ჩემ აღშფოთებულ გონებაში, როდესაც მარტო დავრჩი სასტუმრო ოთახში. ბოლოს შემეყვანეს ნინოს ოთახში და იქ სუყველაფერს ფერი ეცვალა ჩემ თვალში: მე ვხედავდი მხოლოდ ნინოს, „დამქნარ ყვავილს გაზაფხულისას,“ როგორც მწერდა ზრიგოლ თავის მოკლე წერილში.

რა იყო ნინო ამ გაზაფხულს, როდესაც მე ის პირველად ვნახე და-რა იყო ეხლა?—სურნელოვანი ვარდის კოკორი, მოცინარის ელფარებით, სიცოცხლის ფიალასავით სავსე სიტკბოებით, ნათელი სხივებით შემოსილი, როგორც თვით ბედნიერება მაშინ, და უდროოდ ზამთრის სუსხით დამქნარი იის ყვავილი-ეხლა. მარტოდ მარტო ნადგლიანი გძელს წამწამებში გახვეული წაბლის ფერი თვალებიდა მეჩვენა ძველ ნაცნობად; იმათ შემომცინეს ძველის მშვენიერებით და გული ამიგსეს მწუხარებით და თვალნი მდულარებით. ნინო ბალიშზედ იყო მიყრდნობილი, ლამაზ ხუჭუჭ თმებზედ მცირეოდნად ჰქონდა თეთრი სპეტაკი ბაღდადი წამოხურული. ტანთ ეცვა თეთრი სპეტაკი-ვე ტანთ-საცმელი. იმან მეგობრულად გამოამიწვდინა ყვითელი სანთელივით ჩამოსხმული პაწაწინა ხელები და ამ ხელებზედ ცხადად ამოვიკითხე მათი პატრონის ერთი წლის მწუხარება და შედეგი ამ მწუხარებისა—სასტიკი სიჭლექის ბეჭედი.

— ნინო, თქვენ აგრე რად გამხდარხართ? ბანა „პირმო“ საკმარისად არ გაბედნიერებთ?

— ოჰ, დიდათ, ჩემო ბატონო, მაგრამ ეხლა გვიანდაა, ბედნიერება ვეღარ გაამთელებს იმ იარას, რომელმაც ერთი წლის განმამავლობაში გაანადგურა ჩემი არსება და ჩააქრო ჩემი ოცნების ალები...

მე ვფიქრობდი, რომ ვიქნებოდი კეთილი მეუღლე, ტკიბილი დედა ჩემის შვილებისა და ჩემს გაბედულობას ამითი ვანუგეშებდი. მაგრამ წამდვილი ჩემის ახალი ცხოვრებისა მეტად სასტიკი გამოდგა ჩემს სუსტს ცხოვრებასთან საბრძოლვე-

ლად მოუმზადებელ ბუნებასთან. თქვენი სიტყვები ასრულდნენ: ტვირთი ფრიად შიშიმე იყო და მე ვერ ვზიდე.

მე ღრმად ჩაფიქრებული დაცქეროდი წინოს ხელებს, როდესაც ივანე შემოვიდა წინოს ოთახში...

— ო, ... ბატონო ზურაბ, დაიღრიალა იმან თავისის ახოვანის ხმით და დაარღვია ის ღრმა მდუმარება, რომლითაც სავსე იყო ჩემი და წინოს მწუხარება. — ღიღათ გამდლობთ, დიდათ, რომ მიიღეთ წინოს თხოვნა და ამ სიშორეზედ ინებეთ ჩვენთან მობძანება. მშვენიერია ბიჭია თქვენი მოძაეული ნათლული, მშვენიერი; მე და ჩემა ღმერთმა, არ დაიჯერებთ, რომ ამ გაღეუთი დედაკაცის ნაშობია, ი დალოცვილი ისა; და ამ სიტყვებზე წინოს ყბაში ხელი ამოსდო და კოცნა დაუბირა...

— იქით... საშინელის ზიზლით შეჰყვირა წინომ და თითქოს გონ მიხდილი გადაფარდა ბალიშებზედ

მე ფეხზედ წამოვხტი... სარკმლის ცივ მინას შუბლი მივაყუდე.

სტუმრები შეგროვდნენ. სამი ოთახი მთლად სავსე იყო ქალით და კაცით. ლუდუკი ღუღუნებდა, დაირა გრიანებდა. სეკვა, სიმღერა გაჩაღებული იყო. ბავშვის მამა მეთაურობდა სუყოველგან. ამის ცეკვა, ამის სიმღერა, ამას ტოლუმბაშობა აკვირვებდა და ახტაცებაში მოჰყავდა მოწვეულები.

— აფერუმ, აფერუმ, კიჟინით გაჰკიოდნენ დამთერალი სტუმრები. აბა შენისთან მასპინძელი უნდა!

... ისკი... თვალე-გაწითლებული ივანე ხტოდა, ბუქნაობდა და თან საერთო კიჟინას თავის ბოხის ხმით ბანს აძღვედა.

გვ. გაბაშვილისა.

ს ი ს ა წ ე ლ ე.

წუელი იუჲ სისწელევ!
 სულ ამოვარდი ძირითა!
 ჩვენთვის გაძვირდა ნუკეში,
 სიმღერის ნაცვლად ვსტირითა.

„მწვანე კუნძულს,“ „მგალობელ ფრინველებს,“ „მასუხას,“ უმიკ-
 შილის „მისანს“ და სხვა ამისთანებს. იმის მაგიერათ, რომ
 იდგე შორის თავჯანის მკემთა, შეტყუვილთა იარაღითა ბარა-
 ბისათა, და ჭყრენიდე უხამსი სიტყვებით და საკუთარს კალაპოტ-
 ში გამოუვანელი ჭორებით მათ, ვინც ან მოდიან შენებრ ატარე-
 ზაში ყოვლითა მით, რომლითაც დასტკებების და განცხრების ბუ-
 ნება შენი,—აღმართო ნაწერთენი კალაპი და დაუწყო ბეჭდვით
 მტკიცება შენდამასა მათ წარმართათასა,—მაშინ ან მიიღებდი ზა-
 სუსს საფუძვლიანსა და ან უსაფუძვლობა მათი იქნებოდა საქვე-
 ნოდ დამტკიცებულ და სწავლა შენი ჭორული სასიათის მაგიერ,
 მიიღებდა სასიათის საფუძვლიანი სწავლიასა.

რადგან შენ ეგ არა ჭქენ და ადგევსარ ისევე გზასა მეტორე-
 თასა და ზირიქით თვითც ურთავ სელსა შენსა „მას ერთ-
 სს სელთვნებასა,“ რომელსა „ჩქვიანნი ვერ მისკდებიან“ და უგუ-
 ნურთათვის არიან სათაყვანო და სასელმძღვანელო, ამის გამო ისევე
 შევე დავიწყო ბეჭდვით მსლდათს.

ხომ იცი, ჩემო თეოფილე, რომ მე ესლანდელი ენა, ენა ლა-
 ქიურ-ბიურთკრატული ვერ შევისწავლე. ამისგამო, არც ვიცი ლაზა-
 რაკი კილოკავად. მე რომ მკითხო, არც სავადრისია ეგ ენა. რაც
 სათქმელია, უნდა ითქვას ცხადათ, რომ იცოდეს მკითხველმა, რა-
 საც ელაზარაკება მწერალი. ის ენა, რომელიც ესლა თქვენ შეგიქ-
 ნიათ, რომ ყურს საითკენაც გინდათ გამოაზამთ, ის ენა არის
 ბაიუში, გონებისა და ზნეობის დამხნევი. ამისგამო, მე ზირდა-
 ზირ ვამბობ, რომ ის სელთვნება დრამისა და სტენისა, რომელსაც
 დასდგომიან ჩვენი ავტორნი და, მათის მოწვალებით, ჩვენი სტე-
 ნაც, არის ზნეობის გამერყვნელი. მე ის მიძახნია ჩვენი გონებისა-
 თვის სწავლათა რანისათა. წარმოიდგინე, თეოფილე, რომ
 მე, ვასაზ გეუას შეგინდი, თუ ქარგალი, მთელი დღე, დი-
 ლის შვიდი საათი დამ დაწობილი საღამოს შვიდ საათამდის
 კადვიარ თავს გაბმულს ქსელს, გამაქვს და გამომაქვს ჩემი მოუ-
 ლაზაკი და უცკეთელი მაქო. თავს მადგია გეო და იმისი შვილი
 არტუა და ამის მეტი არა ისმის რა: ჩაჭბუტე მგონ, გუგდე მა-
 ქო.. გამოდისარ უქმე დღით, შედისარ ხალხში, რომ ეგებს და-
 ვისკენ, ერთი ქრისტიანული სიტყვა გავიგონოვო. ეტყვი ხალხ-

ში და გესმის: ეჭ, დაღუბა რაღა ქესტობამ ქვეყანა, მუშტარი მეტებრითაც აღარ მოიზოვება—თუმცა კი მუშტარი ყველას ბუხით თავს ახვევია.—ან კიდევ გესმის: არუთინამ თავისი ცხოვრება ცოლს გადასცა, რომ მოკალეებს არ გაუსწორდეს; მივირტუმ ისაკიმამ იფულის მოსაჭრელი მამინა გამომავარა ტამოყნას; სოლომონ წასარჩინმა სუთი თუმნის მამულში ათას თუმნ მოკება ქქნა... ვერცარა სლეღუატელმა გაუგო, ვერც რა ზოლიცამ. და ათასი ამისთანაები. გამიგია ცხობეული მესხიდამაც და მოჭკუელი ჭავჭავაძისაგანაც, რომ თეატრი ჭკუისა და ზნეობის საზრდოა. ჭიფირობ: წავიდე ერთი თეატრში იქ მანინ დაგვანახონ ჩვენი ცხოვრების საზიზღრობა, გვაჩვენონ გონებისა და ზნეობის გამომავისზღებელი და აღმზრდელი მსატრობანი და მოქმედებანი. შედისარ სტენასუდ. რას ქსედავ! ერთ ვილტას ჩაუგდია ღამაში ქალი სელში და რა სჯგვლეძეს, რომ ღმერთმა შეარცხვინოს ჩვენი ღასარ ზეტროვიჩი, როცა ზენიჭკას ჩაიგდებს სოლომე სელში. ი ქალიც ერთი ისრეთი სით-სითებს, ერთი ისრეთი უსარჩან, ერთი ისრეთი ესუნტრუება, რომ ღმერთმა შეარცხვინოს ჩვენი ქვლბრელი ხარუნკა... ვნახოთ, სიმღერაც არის, ვნახოთ—ლეკურცია!.. ჭიფირობ: ეს ყველან კარგი! მარამ... ამას სომ... სსგვანაც ვნახავ; ვა! ეს არის ჭკუის საქმე?! ეს არის დატრეული ზნეობისა და ჩვეულობების აღმდგენი საქმე?!.. არა, ღამაში ქალის კონან იქნება არ იყვს უზნეო, მაგრამ განა მაგასაც სწავლა და ჩვენება უნდა?! ეგები... ჩვენ თქვენსუდ ნაკლებთ ვიცით? იცი, ეგ რომელ ზნეობასა შეკლის? მაგის უკან, როგორც განსვენებულმა ზღატონ იოსელიანმა ბრძანა, უნდა მამინევი ვიბეს გაიკრა სელი, ჩაიდო სამ მანათიანი ვიბლებში და გასწიო... გუკიისკენ. განა ეს არის ზნეობა?! ეს არის ჭკუა?! ეს არის მიზანი დრამული სელოკონობისა და სტენისა?

რათ ვატრუებთ და ვარწმუნებთ, ვითომც ემსახურებოდეთ ჭკუას და ზნეობას?!.. ერთი მითხარი, ზოლას ნანა სტენასუდ, რომ ევას სამოსლით დანახარა,—ზნეობის აღმდგენია? ის რომ უწვერ-უღვამო ბავშვს კვართ ქვეშ შეცხვამს გასაძრობათ და ჩაიკრავს თავის ბამბის ქულისავით იფაფუკს გვერდში და მიეტეში სეტარების დავიწყებას—ეს ჭკუის საზრდოა?!..

როგორც გგონია, თეოფილესს ეყვლება ეს ყაზაზ ტურს
შევირდის მოსაზრებანი საუფრადღებონი არიან თუ არა?.. სხვას
რომ ეყვლება თავი დავანებოთ, განა ჩვენა დრო და თვალები და-
საფასებელნი არ არიან?.. გატუდი შენ სულს ქვეშ და სთქვი სწო-
რეთა, სენი სპირიტუალისა, რომელიც შენ დაგმართვია, ბევრში
სტენისა და შენი მოწონებული დრამებისა და შენივე ნაწერების ბრ-
ლი არ არის? განა ეგ სენი სასიერო ან შენთვის ან კაცობრიობი-
სთვის?!. გარწმუნებ, რომ მედიცინა კაი მეცნიერებაა, და გირჩევ
იქაც ჩაიხედო ხელმე სშირად, მაშინ იქნება ჩააფიქრდე რაოდე-
ნათ სასარგებლოა ის ხელოვნება, რომელსაც შენ ასრუ გატაცებით
უკვე გუნდრუკსა... განა მართლა არ არის ტემები დრამისა და
სტენისათვის ჩვენს ცხოვრებაში, რომელსაც ნანდვილად ემსახურე-
ბოდეს ჭკუისა და ხეობის წარმატებას?...
აბა ვნახოთ...

განდვილი.

კრიტიკა და ბიბლიოგრაფია

რამდენიმე მოსაზრება ურთა რუსთველზე.

(დასასრული.)

„მეფესა ეთქვა ამისი ღიადი მადრიელობა.“

მბრძანა: „ლომო, არა გჭირს შენ ოთმა გამდრეკელო-
ბა.“ ამის მაგიერ უნდა იყოლო:

მბრძანა: „ლომო, არა გჭირს შენ ომთა გამრეკელობა.“

ამ პირსვე დაუტევებია ის აზრი, რომ ამ მოხსენ-
ებათა გარდა რუსთველის ცხოვრება თვით „მეფის ტყაო-
სანშივე“ აწერილი და ეს თვით ამ წიგნითგანვე აიხსნებაო.
ჩვენ ვმინჯეთ „მეფის ტყაოსანი“, ვმინჯათ კიდევაც, და
თუ სადმე რამე აღმოჩნდა და გავარკვიეთ, ცალკე აღ-
ვნიშნათ და მალეც გამოვაქვეყნებთ. ამის შესამოწმებ-
ლად ისიც არის, რომ გამრეკელთა გვარი ძველადვე ახალ-
ციხის მახლობლად სახლებულან და ესენი ერთ დროს ამ
მხრის მთავრად და გამგედაც ყოფილან. ამის დასამტკიცე-

ბელი ცნობები თვით ვახუშტის და ვახტანგის ისტორიულს ქრონიკებშიც-კი მოიძებნება.

მს ცნობა მხოლოდ მიტომ მოვიყვანე რომ იგი დღევანდლამდის არსებობს, თორემ რაც შეეხება ამის სინამდვილეს, ეს კი საეჭვოდ მიმაჩნია მე და ამ მოსაზრებას პირდაპირ არქიმანდრიტს ვაკუთვნებ. ამ გვარი მოსაზრება და მოგონება ამ არქიმანდრიტს თვის გვარ ტომობის სიყვარულსაგან მოსვლია. არის კიდევ ერთნაირი შესამოწმებელი მხარე, რომელიც დაახლოვებით უკავშირდება გამალიელის ცნობებსა და ამიტომ ზემოხსენებული უკანასკნელი ცნობების შესამოწმებლად ესეც მოგვეყვას აქვე.

მეფხვის-ტყაოსანში მოხსენებული „პეტანდილი იყო სპასპეტი ძე ამირ სპასალარისა“ თუ იგავ-სიტყვაობით ავხსნით და ამაში მოხსენებულ ამირ სპასალარს რუსთველის მამად ვიგულისხმებთ, მაშინ უნდა ესეც ვსთქვათ, რომ თამარ მეფის ისტორიაში მოხსენებულია გამოჩენილი ამირ სპასალარი მამრეკელი, მაშასადამე ეს მამრეკელი უნდა იყოს რუსთველის მამა. მაშ ამის მეოხებით ადვილად შეიძლება, რომ ეს გვარი დაახლოვებით შეუმოწმდეს რუსთველის გვარს რადგანაც „მეფხვის-ტყაოსანშიც“ მამრეკელად არის აწერილი რუსთველიო, ანუ „მამრეკელადაო.“

მეორე ნაირი ცნობა კიდევ.

მეთვრამეტე საუკუნის მოგზაური, ტიმოთე ქართლი, მთავარ-ეპისკოპოსი სწერს, რომ შოთა რუსთველი თამარ მეფის მეჭურჭლეთ-უხუცესი იყოო ¹⁾. ამ ეპისკოპოსის ცნობის თანხმადვე მოგვეთხრობს ტეიმურაზ ბატონიშვილი ²⁾. ამასვე აღიარებენ ბროსე, ჩუბინაშვილი და სხვანიც მრავალნი. ამ ცნობებს მღ. ჯანაშვილი-კი ეწინააღმდეგება და სწერს, რომ შოთა თამარ მეფის სპასპეტად იყოო და შოთას მამა-

¹⁾ ტიმოთე მთავარ-ეპისკოპოსის გამოცემა 1852 წ. ქ. ცუფილისი.

²⁾ საქართველოს ისტორია თეიმურაზ ბატონიშვილისა. გამოცემა 1848 წ. პეტერბურ.

ს ი მ ლ ე რ ა

გულო, რას დაჰქლონებულხარ,
 რას იბურები ნისლითა?
 განა სულ ესრე ვიქნებით
 დაკრუნხსვილები ეინვითა!
 ჩქარა საფსული მოაღის,
 აუოჯდებიან იანი,
 გაიბანება წვიმითა
 მთა და მიწოდორი მტკორიანი,
 საფლავის ქვაზედ მოჯდება
 ოფოფა სავარცხლიანი.
 წერონიც ვადმოჩნდებიან,
 დამამშვენებნი ცისანი:
 გუგულად მერცხალიც მოვლენ —
 ჭრინველნი შორის-გისისანი.
 დასადნობია დადნება
 მთას თოვლი; სვეში ზვაზია.
 გამამტვრევა არაგვი
 გასაფსულობით შავია,
 მუქარით ანგრევს მიდამოს
 გაბეზრებული, ავია.
 მტკვარსაც ჩასმასებს მრისსანედ:
 შენაც გაშალე მკლავია.
 ცაც სომ სმას მოსცემს მალლითა

მიწის სიცოცხლით ფუილსა,
 მოსქდება წვიმა სშირდა,
 დაბლა მანადებს შსუილსა;
 ზედ დაესვევა ელვაცა
 შავის ღრუბლების სუილსა.
 გულო, ჩვენც სიცოცხლეს ვივრძნობთ
 ლადს მოვისურვებთ მღერასა.
 ჩვენც შეუფერებთ კიუინით
 ვოვლენივ ბუნების ლხენასა.
 იმედი ბევრად სჯობია,
 უაზრო ბედის წერასა!!

ვაჟა-ფშაველა.

ზეა.

„ზმა“ ჰქვიან იმ გვარ სიტყვას, რომელიც მუსაიფში,
 ორი ფრაზითგან გამოიქანდაკება და შესდგება: პირველი
 ფრაზის ბოლოს მარცვლებიდან და მეორე ფრაზის პირ-
 ველი მარცვლებიდან—შეერთებულად, მაგალითებრ,
 ავილოთ სიტყვა: „მამა“. ამის ზმა შეიძლება ასე გამოიხატოს:
 იამა მას შენი სიკეთე.

ან ავილოთ სიტყვა: „დედა“. ამისი ზმაც ასე მოხერ-
 ხდება: აღმ დაუკარ თავი მშობელს.

ზოგჯერ ზმა გამოიხატება ერთს ფრაზაშიაც და ხან-
 დის-ხან—სამშიაც. მაგალითად ავილოთ სიტყვები: ზმა,
 ნაცარი, ლიმონი, მარილი.

ამათი გამოიხატეული ზმები ასეც შეიძლება:

ბაზმა^მ დანთე
 იმანაც^{არ} იცოდა.
 ქალი^{მონი} მოდიოდა.
 თამარი^{ლი} მონსა სჭრიდა.

მე არაფერი მოზმე გასლავართ, მაგრამ ეს კი ვიცი რომ, უწინდელ დროში ზმობას, სიტყვა-წყლიანობას, დიდი პატივი ედვა და კარგი მოზმეები, შებაასებულნი საზოგადოებაში, მოსწრებულად გამოაპარებდნენ ერთი მეორეს, ზმას და ამით გამოიწვევდნენ მსმენელთ სიცილს და კიჟინს. მაშინ გამარჯვებული დიდად ამაყობდა ენამჭევრობით, მოსწრებულის ზმების თქმით.

ზოგიერთმა ძველ-დროში ნათქვამმა ზმებმა ჩვენამდინაც მოახწია.

პი ზმები, ამოწერილი ჩემგნით ერთის ძველის ხელთ ნაწერიტგან:

„მე ფხვთ განზანილთა მიმრ ეკლესია ვადილა“.

„მე ფხვთ შეგვხო სამოს, იესო ლომო ნიეთობით იუდით მცენო“.

„ღეთისა მშობელმან წიალით მშარნა ვაზ კეთილთა რტოდ მეც შემიწყნარნა“.

„სადზური ვლიასი მიყვარს, მისი ხმა მიაგების“.

დადიან იგვრგელივ ვარსკვლავნი ცისა, რა კი რომ მიდრტა ცილი მზისა“.

„ღელთა მარილი ვარ“.

ამ გვარი ვარჯიშობა ზმებში მწერლებსა და ბატონის-შვილებშიაც ყოფილა. პი კიდენ ზმები, ნათქვამნი ლექსად, ყუმარზედ, მეფის თეიმურაზ მეორისაგან: განჯათაზედ, ჭანდრაკზედ და ნარდზედ.

I. განჯაზა *).

„ამისგან ჯაშას ბევრს ენახავ, ვინ მზესა დაედარების, ალალთა შიცსა არ ჰსჯერა, მას სხვა რა მოეგვარების,

*) განჯაზა — თამაშობა ყოფილა ქალღმრთისა; ეს სათამაშო

ამაჟი ზილიხანის-თვის, უწყენს ვინც მოეხმარების, აბა რათ იწყენს ხუმრობას, თუ მე კი არ მემტერები?.. დიად ალ ჩადის ავად, რად არ მომყვების მეოდა, კმა ლიზლობაში წამერთვა, შემომწყრა ჩემი მზეოდა, მომჩანვის წელში გაყრითა, დავსწყველე რიცხვი დღეოდა რათა ჯიჯინი გადამხდა, რად აღარ მახსენეოდა?... უუ მაშინ ბალიშად ვნახე, თავს ქვეშე დადებულები ეძარბ ჯიბეს მას ვარდი, ფიცხლავ ცხვირს მეცა სულები, ათი შიალის ღვინის სმით ეშხმან შემიკრა გულები, მარბ შიხილბაშს ნამყოფი, გასინჯე ჩემი თქმულები. თბალის ბაია ხილვითა, ვერ გაუმართე მზესაო, იამ სუნნელი მიკმია, აღარ მომიდებს ცეცხლსაო, იმას ნაშირი დაეკრა ვიშუშპრო მუდამ დღესაო, არა ხარ ჯიქი, მე მაზა ლბილი ჩამიდევ ხელსაო, მიმართულ შიცხელს ჩემზედა, ისარსა თუ მკრავს გულსადა, ცხენისა ასალს უნაგრით შევადგამთ არაბულსადა,

ქაღალდი იყო ნახსტი ზოგი კარტონის ფირფიტებზე, ზოგი — ძეგლებზე და შესდგებოდა რვა ხაღისაგან, (როგორც აწ ჩანს უფრო ბანქა — ოთხი ხაღისაგან არის შედგარი). იმ ხაღებს ერქვათ შემდეგი სახელები: 1, ყიზილი, 2, ბარათი, 3, ალაღჩა, 4, კამალი, 5, ჩანგი, 6, თაჯი, 7, ყუმაში, 8, ყარაჯი. — თითო ხაღში, ანუ ვარაყში, იყო თორმეტი ქაღალდი, გარდა ყიზილის ვარაყისა, რომელშიაც იყო ცამეტი და ამ მეცამეტეს ერქვა ალთაფი, ზედ იყო გამოსატული მზე-ღრმი და უფროსი იყო ყველა ქაღალდისა.

ქაღალდის ხაღი, ანუ ვარაყი, გაირჩეოდა იმითი, რომ ზედ იყო დასატულები, რისაც სახელს წარმოადგენდა. ვთქვათ ბარათი. დაიწყებოდა ერთიდან (დასატული ერთი ბარათი) — ეს ერთიანი, მერმე-ორი, სამი და სხვა-ათიანამდის, შემდეგ — ვეზირი, რომელსაც ბარათი ეჭირა ხელში და ბოლოს — მეფეს ბარათის ხაღისა. — ამ გვარათვე სხვა ვარაყები. რაფ. ერ.

მზის მეტოქე მინდობილს მაგდებ, ღეთის მადლს რას
ეტყვი სჯულსადა?

ნაილაჯობა შენგნითა, ჩემი, წაგიწყმედს სულსადა!“

აქ უნდა შეენიშნო, რომ, რადგან ღღეს „განჯაფის“
თამაშობა დაეწიყებუღია და ამისი ბანქო ხმარებაში აღარ
არის, რასაკვირვეღია, ზემოთ მოყვანიღი ზოგეერთი ზმები
და სიტყვები გაუგებღად დარჩება, რომღლისამე მკითხვეღლისა-
თეღს. მაპირღობ, თუ მოგახერხე, ამ თამაშობის აღწერას და
აღდგენას. ჯერ, ეს საგანი, საშემდევღოდ რჩება.

II. ჰადრაკი.

„ნიჰად რაბი-რუკი მესმა კართა ზეღა კენჭის ცემით,
მეშურების თაღი შენი, შემიბრალე ხმის გაცემით,
აქ სულა ზი, მრიდები კაცთა, სტირი გარღაცემით,
უტშნითი მოგცე თაღი, რომ გავხეთქო თუნღა ცემით,
მომხმადარისს კაცის თვალმა შემიწყალა, დამრთო ნება,
ეღლი მქონღა მას ღღეს კარგი, აღარ მჭირღა ცეცხლ-
თა ღღება,

აპა იპიღლებს აღარა, არ უარღობს, არცა სწყურება,
არ უხიღღავს თვალთა ჩემთა, მისებრიღვი ბრწყინვალეღა,
სისხღლის რუ ძარღად დამწყეღიტა აღარ მადინა თვალღითა,
არ მიშზად იყო ჩემზეღა, იწოღდა ჩემის ბრალღითა,
თამაშა მათღი მინღღოღა, ნაჭიდებღით და ძაღღითა,
შევემღო სიამოგნღითა, ვისგანაღც ვიწვი აღღითა.“

III. ნარღი.

„ხმა ნარ ნარ ღღიან უხღღების ბუღღბუღღსა ჭიკჭიკობანი,
ღღა მღბღითა ვერ უღღრის, წითეღღს ვარღღზეღ აქეს ბჭობანი,
სად უყეღღს, ნახეთ, მუღღამად, ვისიღც სჭირს მიჯნურღობანი,
ასმ ეღღება თაღზეღა, მისი არ უნღღა გმოზანი.
ჩარღიკებუღღი ყვავიღღი კარღია, ნამიანღია,
შანჯღი შეგახო ხეღღისა, საღ იყოღს ეკღღიანღია,
მაშე შიგ ჩავყოღ მე ცხვირღსა, უსუნღებ ცრემღღიანღია,

რას მეტამათე ლიზლობით, შევიქენ სევდიანია.

კატაც იწამლეთ, ვინც იყოთ ჩემებრ მიჯნურნი ხელობით,
 გულს ჰპარით ვარდის კონები, უფრო არ განდეთ ძნე-
 ლობით,

მას ეთამაშე ძარგ გვარად, მამაცურად და ქველობით,
 იმ ვიშ არ ითქმის, უარეთ მორვეით, ვერცა მძლეობით.“

მგონებ რომ ამ გვარი მუსაიფი ზმობით, არც ეხლა
 იუკადრისოს სმენამ, თუ სხვა უკეთესი გასართობი საგანი
 არ აღმოუჩნდა როგორც მოზმეს, ისე იმისს მსმენელს.

თ. რაფიელ ერისთავი.

გაგოცანები.

(იმერეთში შეკრებილი.)

მე ერთი რამე მინახავს
 კათლილი წმინდა ქვისანი,
 გარშამო შამოსხედლი
 ოქრო, სვილენძი, რქისანი.
 ბურს-ემწვილათ გადააქცევს,
 ბრძანება არის ღვთისანი—
 ახსენ, ბრძენო, რაც იცოდე,
 ამას არ უნდა მისანი.

რა არი! გვარი არა შობს,
 არც ოდეს გადაშენდების,
 რა სხვა-სხვა გვარსა მიუდგეს
 მით იშვეს-მითი შენდების,

დურბობისა, რომელიც საქართველოს ეწია, თამარია და ამისათვის ცდილობს იმის მოკვლას... სიუვარულით გატაცებული თამარი დონისძიებს ხმარობს გოჩას ძახე დაუგოს და სიუვარულის მოკვლეში ჩაითრიოს, მაგრამ მგოსანი იმოღენად მტკიცე ხსისათებისა, რომ იმის მოხილვას ვერას გზით ვერ ასეხსებს გატბიერებული თამარი; მგოსანს სრულიად სხვა საგნის თვის ურემს გული და სხვა საქმისათვის აუღერებს ჩანგს. თამარიმ რადგანაც განზრახვა ვერ აისრულა ცილის დაწამებით ზოკტი საპატიმროში ჩამწყვედევინა. წამებული მგოსანი ნეტარებით ისვენებს დიდს თამარს, რომლისთვისაც შოთამ ჩანგი აუღერა. როდესაც ყოველივე აშკარავდება დედოფალს თავისი თავი მსხვერპლად მოაქვს: საწამლავით თავს იღვავს და მეფესაგან უვანასგენლს მიტყუებს ითხოვს.

რომოდენად დახლოებული არიან ეს ტიპები ისტორიულს სინამდვილესთან, ამისას ჩვენ ვერას ვიტყვი, მხოლოდ არ შეგვიძლიან უყურადღებო დავსტოვოთ ის მოვლენა, თუ რა რეალად და ხელოვნურად არის გამოხატული ამ ისტორიულის დრამატიულის ზოკტის მოქმედ შინთა ხსისათები. ღირიკულს მხარეს, ამ ზოკტაში უშირველსობა უჭირავს და კაცის სულზედ ჭამონიულად მოქმედობს: გადაჭევს ზეციურს, უსილავს ქვეყანაში და სრულს ნეტარების საგრძნობელით აკებს კაცის დანაგრულს არსებას; ამ წუთს შენ კმყოფილი ხარ შენის ბედისა და ბედნიერად გრძნობ შენს თავსა. რომელს მონოლოგს აიღებთ რომ ყოველსავე წინადადების წაკითხვის შემდეგ ტანში ყრუნტელმა არ გაგიზრბინოთ, კავშინი არ გაგიქარვოთ. აი როგორ აქვს განვითარებული აკაკის ღირიკული მხარე. რაც ღექსთა წყობილებას შეეხება, სამ რომორც ყველა აკაკის ღექსები შეუდარებელია და ენა მსუბუქი.

დრამატიულს მხარეს თავისი საკუთარი კანონები აქვს. დრამის მწერალი არ უნდა გამოვიდეს ამ ჩარჩოდგანა, რადგანაც თუ დაცულნი არ არიან ეს კანონები, თხზულებას ძალა ეკარგება და ჯეროვანს შთაბეჭდილებას ვერ ასდებს მყოურებელზედ. ჩვენი საუვარელი ზოკტი აკაკიც ვერ ასდენია ამ სენს და

ზოგიერთს ადგილებში ნამდვილად ვერ აჩიან დაცულნი დრამატიული მხარენი.

თამარი და მგოსანი ნამდვილად აჩიან დასატულნი, მხოლოდ მეივს ტიპი მკრთალად აჩის გამოყვანილ: კაცს ვერ შეუვარია მისი ხასიათი. ზოეტი ამ ტიპს კულისებში უფრო მეტს ამოქმედებს და აღაზარებს ვიდრე სცნაზუდ.

აგრეთვე ხელავენურად დასატულია ორი დრამისკელი: სასლთ-უხუცესი და მსაჯულთ-უხუცესი. ხუმარა ნათლად გვიხატავს იმ ცსოკრებს, როდესაც ყველა მეივს თანა-მსლებლად ჭყანდათ მას-სარები კაეშნის გასაქარებლად. მისი როლი შემკულია სსარტულის სიტყვებით. ეს ჩვენ უმშველი გგონია, როგორც დრამატიულის აგრეთვე ღირიეულის მხრითაც.

არტისტებმა საერთოდ ყველამ კარგათ შესარულეს თავისი როლი. განსაკუთრებით კარგათ ითამაშეს ქ—ბ. ანდრონიკა-შვილისამ—თამარის როლი და ბ. ალექსეევი-მესხიშვილმა მგოსნის როლი. ქ—ბ. ანდრონიკა-შვილისა შეუდარებელი იყო მეორე მოქმედებაში, როდესაც მგოსანს მოელოდა. ყოველს იმის სიტყვას თავისი შესაფერი სსის გამომეტყველება მოსდევდა, რომელიც ჭარმონიულად მოქმედებდა მაყურებლის სულზე. აგრეთვე რიგაინად დასატა ამავე მოქმედებაში ვნებათა დღვა, როდესაც მგოსანს ესგვა, მაგრამ მისგან შეუწინარებელი რხება.

აქ უნდა შევნიშნოთ ის ადგილი, როდესაც მესამე მოქმედებაში მოსკლავად მიდიან და იკებს იმათ განმარსვას,—აქ სრულიად ვნა ჩაუვარდა და მრისხანების მაგიერ, სვეწნის კილოთი ამობდა სიტყვებს. აგრეთვე სუსტი იყო მეოთხე მოქმედებაში—რაც უგულოთ გაატარა მთელი მეოთხე მოქმედება. დანარჩენი ადგილები კი ნამდვილად დასატა.

ბ. ალექს. მესხიშვილმა რეალურად დავვისატა ყოველივე მგოსანის სულის მოძარბანი; შესანიშნავად წარმოსთქვა მეორე მოქმედებაში ის დიდი მონოლოგი, როდესაც თამარ მიჯნორობის უარს უცხადებს, და თავის პირ-დაპირს დანიშნულებასეც ბასობს და სყუადურს უცხადებს, რომ თამარის წყალობით სემობლო იღუპება. აგრეთვე კარგი

სახალხო ლექსები

ენახე წუსელი სიხმარი
 რაც რომ თავს გადაძნებოდა;
 ამდენი მტრობა დალატი
 ბოლომდინ არ შეძრჩებოდა.

ვაგლახ ჩემ ბედის წერასა,
 ველარსად მოვსწვდით ძელასა
 შავთაზედ კდება სჯობია,
 ცუდი ძმობილის ყოლასა.

ვაი დედი ჩემის ღმერთსა
 ხმა აგვირია სველამა,
 ერთმანეთი შეკვაძულა,
 სსვა და სსვა მტერის ენამა;
 ერთი წიწილა გაგვანდა
 ისიც მოგვტაცა პერამა,

რომელ კაცსა ცოლი-ძვილი
 ზურგს ბარჯათ აეკიდება,
 მტერს მტრობას ველარ შეამჩნევს—
 მოუვარეს წაეკიდება.
 ფებს ველარსად მოიძაგრებს,
 საქმეს ვერ მოეკიდება—
 გასაჭირში ჩავარდება,
 თავს ცეცხლი წაეკიდება.

ვაგონილი კახეთში.

ორიოდ ჯამი დაულიე,
მესამე რადას მიშლისა
ისევ ღვინის სმა ვირჩიე
ცუდად გღებას და სიმძილსა.

* * *

ორ-ღობე ჩამოვიარე,
მან ვიმტვრეუდი ცსვირ-პირსა.
სოლომონი წინ შემომხვდა:
იქ მიეშველე სხვის შვილსა;
მიველ და ვვერდზე მიუწექ
საბანი აღარ მიშლისა.

* * *

სოდაშნიდამ წამოვიდნენ
ორი ქალი დიდებასა,
ქათმის სორცი მიჩხეუნია
სარის სორცის ჭიდებასა.

დაგაღს.

თ ე ა ტ რ ი

(ქართული თეატრი)

გვირას, 8 თებერვას, ქართულმა დრამატ. სასოკად. დასმა გაიმეორა ჩვენის ნიჭიერის პოეტის აკაკის თსულება „თამარ-ცბიერი.“

ძალიან ნიჭიერი უნდა იყოს კაცი, ძალიან სერხიანად უნდა სმარობდეს კალამს, რომ დასწლოვებით მაინც გამოხატოს სასო-

გადმოების აღტაცება, ის შთაბეჭდილება, რომელიც ამ ზოგამდ მოახდინა მათურებლებზე. დაწმენებულნი ვართ, რომ თბილისში საზოგადოება ძალიან, ძალიან იშვიათად დამტკბარა წარმოდგენით ისე, როგორც სსენებულს სვამოს.

ბ. აკაკი რამდენჯერმე გამოიწვია საზოგადოებამ სცენაზე და მიართქეს: მათურებლმა საზოგადოებამ — ძვირფასი სამწერლო იარაღი, შემდეგის ზედ წარწერთ: „8 თებერვალს, 1887 წელს. საქარ თველს სიამაყეს, ზოეტს აკაკის, მცირედი სასსოვარი — დიდის ზატვის ტემის ნიშნად“ — და ქართული თეატრის არტისტებმა — დაფნის გვირგვინი სელაზნურად შემკული. გვირგვინის რკალზე ზის გაზაფხულის მისარობელი — მერცხალი და თავისი ზაწია კლანტეზით უჭირავს მშკენიერი ქოლგა, რომლის ტარზედაც ჩამოკიდებულია საუცსოგო საათი თვლებით მოჭედლი.

სომხური თეატრი.

9 თებერვალს სომხური დრამატული საზოგად. დასმა წარმოდგინა შექსპირის ტრადედია „ოტელლო“. „ოტელლოს“ როლს ადამიანი თამაშობდა. ყოველი მოქმედების შემდეგ ტაშის კვრა და „ბრავოს“ ძისილი ურებს გვიტყვავდა... მაგრამ თეატრის დაწბაზი ნახეკრადაც არ იყო დაჭერილი... ესეც კარგი ზიესა და გამოჩენილი არტისტი!

თეატრი აპერიკაში.

ტყუილია ამერიკელებისთანა! ამერიკელები თავის ჭკუა-გონებას სულ იმაზე ვარჯიშებენ, რომ ახლად მოიგონონ რამე და ამით ფული მოიგონ:

ქ. ნორვიხს, კანეკტუკეტის შტატებში, გამოჩენილია აქტორმა „დედმარ“ — მა და აქტორმა — ქალმა „უდამ“ — მა, სცენაზე, საზოგადოების დაწრებით, ჯვარი დაიწერეს. თუმცა აფიშები ქორწინების დღეს გააკრეს და ადგილებსაც ფასები მოუმატეს, მაგრამ მანც თეატრის დაწბაზი ხალხით აივსო.

ეს ჯვარის წერა იყო კანონიერი: ქორწინების რიგი და წესი სრულიად იყვნენ დაცულნი. ჯვარის წერა გაათავეს და, ზატარა ან-

ტრაქტის შემდეგ, ზეისის თამაში დაიწყო. მეფე დედოფალს
ყოველ გამოსვლაზე დიდის აღტაცებით ეგებებოდა სასოგადოება.

სიძი თანალმოზისა.

И ГДѢ-ЖЕ ТОТЪ,

Кто безъ горя проживеть!—ი. კოზლოვი.

რას ღელავ სულო, შე ბორბოტო, მოუსვენარო,
რისთვის იმწარებ საწუთროსა, შე ჭკვით საწყალო?
საით გამიფთხი ძილო ჩემო, მწე-უჩინარო,
ფიქრის ზღვამ ღამეც დღეთ მიქცევა, მომხედ მკურნალო!

ჩემო სიცოცხლის ანგელოსო, შენ მაინც ჩრდილად
გარდამოველინე მადლ-მომფენო, მრავალ-წამებულს,
რა ზეციურად მიმისვენებ შენს მკერდზე ტკბილად,
სამოთხის ლული მომიპარავს ანეტარებულს.

მხეცდება სევდა, ღმერთო ჩემო, რა მემართება:
შავის ნაღველით სასოება იხიბლვის, ქრება,
გული ღველფდება, სული იწვის, აზრი შფოთდება
და სჯა-მიმზღილი ხანა კვდება, ხანა ცოფდება...

ჰოი სულ-მოკლე სულო ჩემო, ნუ ხარ ჯაბანი,
მუხთალ სოფელში კაცს ბერი რამ თავს გადაჰხდება,
გწამდეს: სიცოცხლე სიზმარია სიზმართავანი,
ვაით შობილი ვაით ცხოვრობს, ვაითა კვდება,

მოსკოვი.

დ. მაჩხანელი

წ გ რ ი ლ მ ა ნ ი .

(სხალი ამბები *)

ამ თთვის ცხრამეტს „ენსელის“ ნავთ სადგურში მოხდნა დე-
ბა მათი დიდებულება შახი სხარსეთისა. იმის მისაგებულად
თბილისიდან წაბრძანდება დედისტინის გუბერნატორი, ლენერალ-
ადიუტანტი თავადი ნ. ზ. ჭავჭავაძე. ამას განწყობიან: ბ. მთავარ
მართებლის კონსულარის სეკრეტარი ვაბა, ასუნდოვი და სარა-
ჯოვი—იმავე კანცლარიაში მოსამსახურები.

* *

9 თებერვალს საქველ—მოქმედო საზოგადოების სსსრგებ-
ლოდ ვნ. ე. ბ. შერეშეტიევის მართაველობით იყო გამართული
ესრედ წოდებული „ჩითოსანთ ბალი“ (СИТЦЕВЫЙ БАЛЬ). იმოდენ-
ნა ხალხი დაესწრო ამ ბალზე რომ „კრეუფიკის“ ფართო დაბნა-
ში ტყვა აღარ იყო. ქალები იყვნენ მართულნი ჩითის და სხვა
იაფი ფასის ტანთ-საცმელით... ამ ბალმა დაგვიმტკიცა, რომ ჩითის
შეუძლიან ხავერდის, ფარხის და სხვა ძვირფასი ტანთ-საცმელების
ადგილი დაიჭიროს, თუ უგუნური მიზანკა არ უშლიდეთ ჩვენ
«დამებს.»

ერთს ზალაში იყო «გამართული ჩვენებური ღუქანი», სადაც
ქალები ჭყიდდნენ დასანაურებელს („ზაკუსკეულობას“) და კახურ
ღვინოს. თეატრის ზალაში იყო გამართული ფრანგულული ღუქა-
ნი, სადაც იაფად ჭყიდდნენ შიმპანურ ღვინოს და სხვა სასმელებს;
ზედ სრენაზე განათებულ სხვა-და-სხვა ფანრებით იაზონურად
მართული ქალები ჭყიდდნენ ხილს და ჩაის.

საზოგადოებამ ძალიან მხიარულად გაატარა დრო და თითქ-
მის თენდებოდა რომ მუხიკის გრიალი შესწყდა დ საზოგადოება
შინისკენ გაეშურა.

ლომები გალიაში. ბელგიაში ერთი საშინელი ამბავი მომხდარა. ყოველ დღე რაცა იქაურ ცირკში წამოადგენა გათავადობდა სოფელი, ერთი ამერიკელი ქალი, სხელად ლენდა, შედიოდა დიდ გალიაში, სადაც დამწყვედი იყო ექვსი ღომი. ამ რამდენისამე კვირის წინად ერთმა ღომმა ცოტად უგებინა ქალსა, მაგრამ ქალმა ეს არაფრად ჩაიგდო და ღომების გალიაში მინც შედიოდა, თუმიც ამის შემდეგ უმითრახოდ შესვლას კი ვეღარა ჰბედავდა. აი ამ ბოლოს დროსაც შევიდა კიდევ ეს ქალი მათრახით. შესვლის უმაღლე ერთი ღომი მიჰვარდა საწყალს ქალსა მხარში, ამოჭვლივს სოფელი და ძვლიც თან ამოატანა. საწყალმა, სისხლში მოხრეულმა ქალმა ერთი საშინლად დაიკვილა და ძირს დაეცა, ღომი კი მიჯდა გალიის კუთხეში და დრიალი მორთო. საცოდავი ქალი ძლივს ვაი-ვატლასით წამოადგა, გამოვიდა გალიიდან და სთქვა: „არა მიშავს-რავ,“ მაგრამ ისევ ძალე დაეცა და გული შეუწუნდა. ექიმებს იმედი არა აქვთ ქალის მოხენისა.

* *

ქალადის წაღები. უცნაურმა ამერიკელებმა ქალადის წაღებიც მოიგონეს. ამ ხანებში ერთს ქალადის შექარსნეს გაუგებობის ქალადის წაღები და ევროპაშიაც გამოეგზავნია გასასწვიდად. ქალადის წაღები საუცხოვო გამოდგარა. ამბობენ, რომ ეს წაღები უფრო მაგარია, გამძლეა და იაფადანც ჭდება, ვიდრე ტყავისა.

* *

ლონდონში ერთს 18-ი წლის ქალს დოქალიფითსა გაუგზავნია ერთის რედაქციისათვის ფელეტონი დასაბეჭდად. რედაქციას ქალის ნაწერი დაბეჭდვის ღირსად არ უცნია. ემაწვილ-ქალს ეს ისე სწყენია, რომ მაშინათვე უფინის რეკლავერი და თავი მოუკლავს. თავის-ძველელს დაუტოვებია ბარათი, სადაც ამბობს: „მე მსურდა სხვაყად მადლა კმდგარეოვა, მე მჯეროდა, რომ დიდი ნიჭი მაქვს; ვცადე, მაგრამ ზირველადვე ფრთები შემაკვეციეს. მამ რადად მინდა სიცოცხლე, თუ არა-რად ჩავითვლები!“

ლ ე ქ ს ი

გ...თ...ს...

მიეიყინებ სულის კვნესას,
 რად დასტირი ძარბად ბედსო
 და არ გალობ ძველებურად
 სულის ძალხენს ტკილსა სმებსო.

რა ვუო ძმაო, დრომ თავისი
 მოითხოვა ჩემგანც მსხვერწლი,
 დონე მაკლო, დაუძღურდი,
 დაუძახუნდი მეც დაუბურდი.

მაშ რაღა ვსთქვა, რით ვიმღერო,
 ჩანგს ვეღარ სძრავს ჩემი ხელი,
 გული არ ფექს ძველებურად
 აწ მკვნესარე სიკვიდის ველი.

წარსრული დრო გულ საკლავად
 მესატება თვალის წინა,
 მაგონდება ის დროები,
 როს აქ ცქიონდა ერთად ბინა.

აქ ცელქობა ნებივრობა,
 მძებთან ლხინი ჩანგზედ ჟღერა,
 როს ბავშვობით გატაცებულს
 ხრ მესძოდა რა არს წუნა.

აწ მის ნაცვლად ხი რას ვჭვრეტ:
 მშობელთ საულავს დავიწეებულს,
 მათ ქვის ლოდებს გადმონგრეულს
 და აკლდამებს გაციებულს.

კნ. ნინო ორბელიანისა.

ბ ი ო გ რ ა თ ე ი ა

(კუძღნი აკაკი წერეთელს)

მ ო ლ ტ ე რ ი

(გაგრძელება).

ღირს შესამჩნევია აგრეთვე მოლტერის ტრადიციები,
 რომელნიც საუბედუროდ ცრუ კლასიკური მიმართულებისა
 იყვნენ. საზოგადოდ დრამატიული ხელოვნება და თეატრი
 მე-XVIII საუკუნეში ისეთს მტკიცე ნიადაგზედ იდგა, რომ მისი
 დამხობა შეუძლებელი იყო. ასეთი ნიჭიერი და გენიოსი მწერ-
 ლები, როგორც ძორნელი, რასინი, მოლლიერი ცრუ-კლასიკე-
 ბი იყვნენ და მოლტერიც ნება-უნებლიედ შეუერთდა მათს მი-
 მართულებას. ცრუ-კლასიკები მთელს მაშინდელს განათლე-
 ბულს ევროპას მოსწონდა და ყველა თეატრზედ მონაპო-
 ლიური გავლენა ჰქონდათ. მაგრამ მოლტერმა მაინც თავისი
 პიროვნული ხასიათი და მიმართულება შეიტანა მაშინდელს
 სასცენო და დრამატიულ ხელოვნებაში. იგი თუმცა ცრუ-

კლასიკოსი იყო, მაგრამ შინც სხვა დალი დასდო დრამატიულ მწერლობას.

მაშინდელს ძველს თეორიას სცენაზედ მხოლოდ დიდაცობა და ღმერთები გამოჰყვანდა. ამას მოლტერმა ნიადაგი მოუსპო და თავის დრამების ფაბულად (არაკად) სულ სხვა-და-სხვა წოდების ხალხს და მდგომარეობას იღებდა და უშიშრად ჰკიცხავდა ყოველ-გვარ ბოროტებას და უსამართლობას, ერთის სიტყვით, თეატრი მოლტერისათვის შეიქმნა საქადაგებელ ასპარეზად. ამის გარდა მოლტერმა ბევრად გააუმჯობესა სცენის ტენიკური (გარეგნული) მხარე—დეკორატიული და სასცენო აქსესუარები რეალურ გზაზედ დააყენა. ბევრი ეხლანდელი სასცენო აქსესუარი ვოლტერისაგან არის შემოღებული.

მოლტერი როგორც კრიტიკოსი, თუმცა დიდს არაფერს არ წარმოადგენს, მაგრამ მისი კრიტიკული წერილები სიმახვილით და ჰკუთის სიღრმით არიან აღჭურვილნი, მხოლოდ შექსპირის შესახებ მოლტერი მეტად დამნაშავე იყო და ეს აიხსნება განსაკუთრებით მისის კერპული ცრუ-კლასიკურის მიმართულებით. მოლტერს არ მოსწონს შექსპირის დრამები, ტრადედიები, მაგრამ იმავე დროს მოლტერის ტრადედიები სულ შექსპირის ტრადედიებიდან არიან გადმოკეთებულნი, თუმცა მაგ გვარი გადმოკეთებანი არამც თუ ცუდი და უხეირო პირია (კოპიო), არამედ მთლად დამახინჯებულიც კი. რაც ჩვენ დღეს შექსპირის თხზულებაში მოგვწონს და აღტაცებაში მოვდივართ, ის ყველაფერი მოლტერის თხზულებებში დაკარგულია... საზოგადოდ შექსპირი მე-**XVIII** საუკუნის ნახევრამდე სრულიად დავიწყებული იყო მთელს ევროპაში და მის სამშობლოშიაც—ინგლისში. მაგრამ გამოვიდა თუ არა მწერლობის ასპარეზზედ გერმანიელი მწერალი ლესსინგი მაშინათვე შეუდგა ცრუ კლასიკების ტეორიის დარღვევას და იმავე დროს შექსპირის ამალგებას. ვოლტერის ტრადედიები ყოველთვის სასიამოვნო სანახავი იყო სცენაზედ, მაგალითად, მისი დრამები: ზაირა, ბრუტნი, კმსარის სიძმ-

და ცუდს ყოფა ქცევას, მაგრამ თვითონ კი არ არის მოკლებული ზოგიერთს შეცთომებს და ნაკლულევენებას. სულ სხვა არის რუსსო. ეს უარ ჰყოფს ყოველივე ამ სოფლიურ ფუფუნებას, შორდება ყოველს უწყსოებას-ლარბია და თითქმის შიმშილით ათავენს თავის ბრწყინვალე სიცოცხლეს. მოლტერი კი თავის ფერნეიაში მეფურად სცხოვრობს და უხვად შექცევა ყველაფერს იმას, რაც კი მოუცია-მისთვის სიცოცხლეს; თუმცა მათი სურვილები ერთი საგნისკენ მიესწრაფება, მაგრამ საერთო მიზნებს ისინი სხვა-და-სხვა გზით უახლოვდებიან. “მართლაც და მოლტერი და რუსსო დიდად განსხვავდებიან ერთმეორესაგან- მრთხელ მოლტერმა რუსსო თავის სახლში მოიპატიჟა, მაგრამ რუსსომ არ მიიღო დაპატიჟება და ასე უპასუხა: „შენ სახლში ყოფნა და შენთან შექცევა ლაქს მოსცხობს ჩემს პატიოსნებასა!“ რუსსო ნამდვილი იდეალისტი-პესნიმისტი იყო, მოლტერი კი თავის ღროის შეილი-მატერიალისტი—ოპტიმისტი.

მოლტერმა დიდი განძი შესძინა საფრანგეთის ისტორიას და საზოგადოდ საისტორიო ფაქტების გამოკვლევას. მისი გამოჩენილი ისტორიული თხზულებანი: ძარლი მე-XII-ის ისტორია, ლიუდოფიკი მე-XIV-ს საუკუნე, ხალხნი და მათი ჩვეულება დიდი ძარლოსის შემდეგ, რუსეთის ისტორია პეტრე პირველის ღროისა, პარიჟის პარლამენტის ისტორია, შილოსოფიის ისტორია, შილოსოფიური ლექსიკონი, ძრისტიანობის დაფუძნების ისტორია და სხვანი-საოცარის ზედ-მიწევნით, ისტორიულის ტაქტით არიან შეთხზულნი, ყველა მისი ისტორიული მონოგრაფიები სუმბუქად და გასაგებად არიან დაწერილნი და დღესაც სიამოვნებით იკათხება. მოლტერის ღირსება ისტორიოგრაფიაში გამოჩენილმა ისტორიკოსმა შლოსერმა უკვე დააფასა. აი სხვათა შორის რას ამბობს იგი: „თუმცა ჩვენი ღროის კრიტიკა ყურადღებას არ აქცევს მოლტერის ისტორიოგრაფიებს, მაგრამ ჩვენ უნდა გამოვტყდეთ, რომ ეს დიდი შეცდომაა და შეურაცხყოფა. მოლტერმა ბევრი ნათელი შეიტანა ისტორიულ ფაქტების გამოკვლევაში; მან მომავალ ისტორიკოსებს გზა უჩვენა. მისი ღრმა და

მანვილი ჭკვა როგორც პოეტურ ნაწარმოებში, აგრეთვე ისტორიულ მწერლობაშიც ყოველთვის ცდილობდა სიმართლის გამომავკარავებას“.

მოლტერის ისტორიული წერილები ადვილი საკითხავია და ადვილად შესაგნები. მისი ჩვეულებრივი მჭევრი ენა საოცარის სისწრაფით ანათებს ბნელს ისტორიულს ფაქტებს. პი კიდევ გამოჩენილი ბოკლის აზრი მოლტერის დეწლზედ: „მოლტერის ღირსება ისტორიულ მწერლობაში დაუფასებელია. მოლტერი გენიოსი იყო როგორც მწერლობაში, აგრეთვე ისტორიოგრაფიაში. მოლტერმა დაჰბადა და არა სხვამ თავისუფალი ვაჭრობის თეორია. ასეთი ჰუმანიური და რაციონალური პრინციპი თავისუფალ ვაჭრობაზედ სწორედ გენიალურია და გენიუალური თავიდან გამოვიდა კაცობრიობის სასარგებლოდ“...

(გაგრძელება იქნება).

ვალეკო—ი.

შაბათს თოთხმეტს თებერვალს თბილისის რეალურ სასწავლებლის მოწაფეთაგან გამართული იყო სალიტერატურო დილა, რომელშიაც მონაწილეობა მიიღეს თვით მოწაფეებმა. მეექვსე კლასის მოწაფემ ბ. შალამქაროვმა წაიკითხა ა. პუშკინის მოკლე ბიოგრაფია და იმისი თხზულებების მნიშვნელობაზედ. ბ. შალამქაროვი ესებოდა იმ ეფოქას, როდესაც პუშკინი პირველად გამოვიდა სალიტერატურო ასპარეზზედ და შემდეგ გადავიდა იმ სამწუხარო შემთხვევაზედ, რომელმაც ბოლო მოუღო ამ გამოჩენილს რუსეთის პოეტს.

ბ. ბურიელმა გასაოცებიდგან გამოიყვანა საზოგადოება არტიტიული ლექსების წაკითხვით. იშვიათი მოვლენაა ამ ხნის ყმაწვილისაგან ასე დარბაისლურად ლექსების კითხვა.

ბ. სტავრაკოვმა ნეკრასოვის ლექსი წაიკითხა. ეს ყმაწვილიც როგორც ეტყობოდა, ჩინებულად ყოფილა გავარჯიშებული კითხვაში.

ზოგიერთმა ყმაწვილებმა სკრიპკაზე დაუკრეს და კარგი შთაბეჭდილება იქონიეს საზოგადოებაზედ. აგრეთვე არ იყო

დასაწუნი ხორბო, რომელიც ორმოცის იმავე სასწავლებლის მოწაფეთაგან იყო შემდგარი. სასწავლებლის ფართო დარბაზი მშვენიერად იყო მორთული. საზოგადოება ძალიან კმაყოფილი დარჩა.

„თეატრი“ — ს რედაქციისაგან

მეექვსე ნუმერი თავის დროსე არ გამოვიდა, რადგანაც ეველიერის უკანასკნელ დღეებში ასეთი ამწობით აღარ იმუშავეს და ამისათვის მეექვსე და მეშვიდე ნუმერი ერთად იბეჭდება.

* * * უმორჩილესად ვთხოვთ ბ.ბ. ხელის მომწერელთათვის დღის განმავლობაში ნომრის გამოსვლის შემდეგ, შეკვატობინონ ხოლმე, ვინც ნუმერს თავის დროსე არ მიიღებს.

დღეს, 22 თებერვალს ბ. აღნიაშვილის ქართული ხორბო გაჰმართავს სრულიად ახალ კონცერტს. ამ კონცერტში მიიღებს მონაწილებას ქალუხის ხორბოც.

თ ე ა ტ რ ი ს ფ ა ს ტ ა .

- ◆ ოდესა... — სემ... — მალრამეს უგზავნით გაზეთს.
- ◆ ნ. ლ... — „ივერიას“ და „ცისკარს“ — არ დაიბეჭდება.
- ◆ მ. გრე... — დის... — მივიღეთ. ვცდილობთ. არ ვიცით „ჰო“ თუ „არა“
- ◆ ოზურ... თი. ი. — ჭე... შემოსატანი?
- ◆ ქუთ. გრ. ივ. გვ... სიანს. თქვენი ლექსები ჩვენთვის არ გადამოუციათ.
- ◆ ვლად. მ. ყ. გამოგზავნეთ. რაც შეიძლება, დიდის სიამოვნებით...
- ◆ მ. ლ. კიდევ... იქნება ის გამოდგეს!

რედაქტორ-გამომცემელი ვ. აბაშიძე